

חובקים עולם
תוכנית חוייתית רב תחומית

אנשים ותרבויות מסביב לעולם

תוכנית היל"ה – רשת עתיד
הכנת המצגת: רקפת המאירי שפירא ואילת כ"ץ

פעילות פתיחה שבט ה"מילארשיה"

קראו את הטקסטים השונים ונסו לשער:

- באיזה תרבות מדובר
- מהיכן בעולם
- מאיזה תקופה
- מה רמת ההתפתחות הטכנולוגית.

קטע א

- "...במהלך כל חייהם של בני השבט הם אוספים פפירוסים קדושים ומאמינים שאלה יעניקו להם אושר וכבוד בשבט. על מנת להשיג פפירוסים הם מוכנים להשקיע מאמץ רב, להקריב את מרבית חייהם. הם נוהגים לגשת למזבחים הפזורים על קירות באזורי המחיה שלהם. מקיימים פולחן אישי בפרטיות מול המזבח וזוכים בפפירוסים נוספים. יש מקרים בהם הפולחן מסתיים בכשלון שגורם לבני השבט עוגמת רוח ותסכול עז...."

קטע ב

- "...ביום הקדוש הם נוהגים לבצע פולחן גוף בו הם מורחים עצמם בתמיסות וצובעים חלקים מגופם, משחילים מתכות בחלקים מגופם ומתכנסים במקומות חשוכים הומים וצפופים, נשים וגברים כאחד, ונעים שעות רבות לצלילים אופייניים לשבת..."

קטע ג'

- "...מנהגי האכילה של השבט כוללים חוקי נימוס לגבי אופן הישיבה, אחיזת המזון וגם כללים לגבי מה מותר ומה אסור לומר בזמן האכילה. אולם, במסעותיי נתקלתי במנהג שבו חבורות מבני השבט מתקבצות במקומות מסוימים הידועים לבני החבורה. שם מתקיים טקס אכילה באופן המנוגד לכללי ההתנהגות השולטים. אנשי החבורות אוכלים באמצעות ידיהם החשופות ללא מקלות האכילה... הם מניעים את ידיהם בתנועה סיבובית מעגלית על פני מחית לבנבנה.."

נקודות לדיון

שבט ה"מילארשיה"

- קיימו דיון לגבי התבוננות על תרבות שונה או על תרבות מוכרת.
- מה שנראה מוכר וברור למקומי נראה מוזר ואולי אף מאיים כשמסתכלים על מנהגים של תרבויות אחרות.
- התרבות שלנו עלולה להיתפס על ידנו כ"נכונה" "טובה יותר" "עליונה" בהשוואה לתרבויות אחרות.

אתנוצנטריות

- **אתנוצנטריות** היא המצב בו קבוצה אחת חושבת שהתרבות שלה, המנהגים שלה, נכונים / טובים / בעלי ערך רב משל תרבות אחרת.
 - אתנוצנטריות קיצונית עלולה להוביל למצב של תחושת עליונות של קבוצה אחת ומתן לגיטימציה לפגיעה בשונה .
 - למשל:
- + פרימיטיביים אוכלים במקלות אכילה והמתקדמים משתמשים בסכונים
 - + התרבות של השבטים באפריקה אינה מוסרית כי הם נוהגים ללכת בגוף חשוף.

תאור עובדתי מול אתנוצנטריות

- **האם קיימות תרבויות עליונות או נחותות?**
- כל קבוצה נוטה לראות את מנהגי תרבותה כדרך הטבעית והטובה ביותר.
- לא ניתן לקבוע באופן מוחלט שתרבות אחת עליונה על פני אחרת.
- ניתן לראות הבדלים ברמת הפיתוח הטכנולוגי ולדרג תרבויות לפי רמת הפיתוח שלהן.
- לפי מדרג זה התרבות ה"עליונה" תחשב התרבות בעלת רמת הפיתוח הטכנולוגי הגבוהה ביותר והתרבות ה"נחותה" תחשב זו בעלת רמת הפיתוח הטכנולוגי הנמוך ביותר.

נקודות להתבוננות

- התבוננו בתמונות הבתים והאנשים החיים בהם ממקומות שונים בעולם.
- שימו לב מה דומה ומה שונה בפרטי הלבוש, צורת הבניה
- נסו לאתר מרכיבי תרבות ייחודיים
- האם יש קשר בין המקום לבין חומרי הבניה והלבוש של האנשים?

מונגוליה

באיזה סביבה חיים המונגולים?
כיצד מתאימים המגורים שלהם לסביבה?

מה ניתן ללמוד על אורח החיים המונגולי ?

מונגוליה

הידעתם?
במונגוליה יש יותר גברים מנשים ולכן
אישה מתחתנת עם כמה גברים ומולידה
לכל אחד מהם ילד

דף מידע

מתוך איפה אתם חיים מאת תמר דרייבלט גלילאו צעיר

- מונגוליה היא ארץ אדירת ממדים במזרח הרחוק. שטחה גדול פי שבעים משטח ישראל וכמות התושבים בה מהנה פחות ממחצית כמות התושבים בישראל, כך, שאין זה מפתיע שהמדפירות במונגוליה כמעט ריקים מאדם. 60 אחוז מהמונגולים מנהל עדיין סגנון חיים מסורתי, ונודד עם עדרי הבקר והצאן לפחות ארבע פעמים בשנה (בכל עונה).
- המונגולי חי באוהל מונגולי המכונה "גר". פתח האוהל פונה תמיד לכיוון מזרח (בציפייה לזריחת החמה) וגובהה של הדלת מגיע לכדי מטר בלבד. האוהל העגול גדול יחסית, (המרחק בין העמוד המרכזי לדופן הוא 2.5 מטר בערך), שלד עץ מסיבי תומך בהיקף האוהל וקורות עץ מתחברות למרכז התקרה (גם כאן, בדומה לאוהל הבדואי, צדו השמאלי מיועד לגברים וצדו הימני לנשים, המנהלות את משק הבית). הרצפה עשויה עץ ואת המיטות ממקמים המונגולים ליד קירות האוהל, אחת בכל צד שלמרגלותיהן שטיח צמר צבעוני. במרכז כיפתו של האוהל ישנה ארוכה, הפולקט את עשן תנור הברזל שבפנים. דפנות האוהל עשויות משלוש שכבות צמר דחוס, השומרות על החום באופן כה מוצלח, עד שהפרש הטמפרטורות בין פנים האוהל לאוויר שבחוץ עשוי להגיע עד ל-40 מעלות. בלילה אוטמים המונגולים את התנור ושולפים את הארובה כדי שאפשר יהיה לסגור את פתח הגג.
- בפעם הבאה שתבקרו ב"גר" מונגולי - שבו על רצפת העץ והרימו את הברכיים, כך שיפנו לעבר הפתח. זהו מנהג מקומי להגנה מפני הקור.

אלסקה

- באיזה סביבה חיים האינואיטים?
- כיצד מתאימים המגורים שלהם לסביבה?
- מה ניתן לשער על אורח החיים שלהם?

דף מידע

מתוך איפה אתם חיים מאת תמר דרייבלט גלילאו צעיר

- בְּאַרְצֵנוּ הַחֲמִימָה אֲנִי זֹכֵר לראות שְׁלֵג לַעִתִּים רַחוּקֹת, אִם בְּכֹל, וְגַם אִזְ הוּא נִמָּס תוֹךְ יוֹם-יוֹמִיִּים. שֶׁעָרָו בְּנִפְשָׁכֶם כְּמָה נִמּוּכָה צָרִיכָה לִהְיוֹת הַטֶּמְפֶּרְטוּרָה עַל מִנֵּת שֶׁהַשְּׁלֵג יִהְיוּ לְקֶרֶחַ מוּצָק, שֶׁלֹּא יִימָס וְאִף יֵגֵן עֲלֵינוּ מִפְּנֵי הַקּוֹר. הָאֶסְקִימוֹסִים, הַשּׁוֹכְנִים בְּגֵרִינְלַנְד, הַמְּמוֹקְמֵת בֵּין יִבְשֶׁת אַמֶּרִיקָה לְיִבְשֶׁת אֵירוֹפָּה, בְּקֶרֶבֶת הַקּוֹטֵב הַצִּפוֹנִי וּבְאַלְסְקָה, שֶׁבְּצִפּוֹן יִבְשֶׁת אַמֶּרִיקָה, מְכִירִים זֹאת מִקְרֹב. הַחוּרָף בְּאִזּוֹרִים אֱלֹה מְלוּוָה בְּשֵׁלֵג כֶּבֶד וּבְטֶמְפֶּרְטוּרוֹת מְקִפִּיאוֹת, וְאִין בְּנִמְצָא חוֹמְרֵי בְּנִין (לִפְחוֹת לֹא מֵהַסּוּג שֶׁאֲנִי מְכִירִים). אִזְ מָה עוֹשִׂים הָאֶסְקִימוֹסִים? הֵם נוֹטְלִים גּוֹשֵׁי קֶרֶחַ גְּדוֹלִים וּבַעֲזֶרֶת סִכִּין מִיּוֹחַדֶּת יוֹצְרִים מֵהֵן לְבָנִים. מִבְּנָה זֶה נִקְרָא אֵיגְלוֹ. אֵת הָאֵיגְלוֹ בּוֹנִים עַל יְדֵי הַנַּחַת לְבָנֵי הַקֶּרֶחַ בְּצוּרָה מַעֲגִלִית דְּמוּיֵת כִּיפָה, עַל מִנֵּת שֶׁהַשְּׁלֵג לֹא יַעֲרֵם עַל הָאֵיגְלוֹ וַיִּמוּטֹט אוֹתוֹ. הָאֵיגְלוֹ נִישָׂא עַד לְגוּבָה שֶׁל כֶּשֶׁלוּשָׁה מֵטְרִים. הוּא חֲזָק מְאֹד וְעֵמִיד בְּפָנֵי סוּפּוֹת שְׁלֵג קִשּׁוֹת בְּזָכוֹת צוּרָתוֹ וְקִירוֹתָיו, שֶׁמִּגִּיעִים עַד לְעוֹבֵי שֶׁל מֵטֵר אֶחָד. אֵת פֶּתַח הָאֵיגְלוֹ אוֹטְמִים בְּלִבָּנֵי קֶרֶחַ אוֹ בִּירֵיעוֹת עוֹר. עַד כְּמָה שֶׁזֶּה נִשְׁמַע מִפֶּתִיעַ - בְּתוֹךְ הָאֵיגְלוֹ יֵשׁ תֵּנוֹר הַמִּשְׁמֵשׁ לַחִימוֹם וּבַעֲיָקָר לְבִישׁוֹל, וְהַעֲשֵׂן מִיִּתְמָר דֶּרֶךְ אֲרוּבָה שֶׁבְּכִיפַת הָאֵיגְלוֹ. אִיךְ הַקֶּרֶחַ אֵינוֹ נִמָּס? וּבִכֵּן, הַטֶּמְפֶּרְטוּרוֹת שֶׁבְּחוּץ כֶּה נִמּוּכוֹת עַד שֶׁאֵינָן מֵאֲפְשָׁרוֹת לוֹ לְהִפְשִׁיר.
- הָאֵיגְלוֹ לֹא מְסִפֵּק, אוֹמֵנִם, חוּם רֵב, אֵךְ עֲבוֹר הָאֶסְקִימוֹסִים, הַרְגִּילִים לְכָפוֹר חוֹדֵר הַעֲצָמוֹת, מְסִפֵּק הָאֵיגְלוֹ הַגָּנָה הוֹלֵמָת.

מידע נוסף על האנשים באלסקה

<http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=17427> •

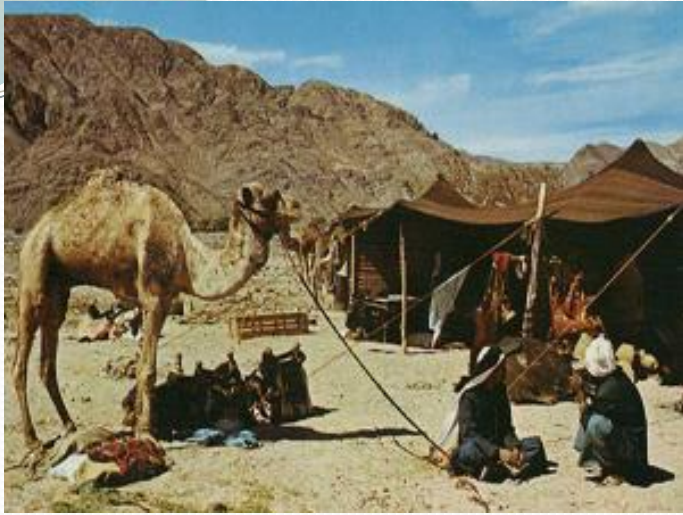
<http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%90%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%90%D7%99%D7%98%D7%99%D7%9D> •

בדואים

מה ניתן ללמוד על אורחות החיים של הבדואים מהתמונה?

בדואים

באיזה סביבה חיים הבדואים?
כיצד מתאימים המגורים שלהם לסביבה?

מתוך איפה אתם חיים מאת תמר דרייבלט גלילאו צעיר

- הַבְּדוּאִים הם נְּוֹדִים או נְּוֹדִים לְמַחְצָה (נוודים פעם או פעמיים בשנה) ולכן, האוהל, הַמְּשֻׁמֵּשׁ כמקום מגוריהם, מְרַכֵּז סביבו את אורח החיים. ביישובים הַבְּדוּאִים שְׂבָאָזוֹר הִנְגָּב ניתן למצוא מספר רב של צורות מגורים, החל בְּמֶאֱהָל המסורתי, דרך מֶאֱהָל הַקֶּבֶע, צריפים ואפילו מבני קֶבֶע. הַבְּדוּאִים מכנים את האוהל המסורתי "בֵּית אֶ-שְׁעָר" שפירושו: בית הַשְּׁעָר. הוא נקרא כך משום שהיריעות מהן הוא עשוי אֶרֶגוֹת מְשֻׁעָר עָזִים. הָאוֹהֶל הַבְּדוּאִי קטן יחסית ובמרכזו ניצב עמוד תומך, הנקרא "נְּאֶסֶט". שבטים בְּדוּאִים נְּוֹדִים למחצה בונים אוהל גדול יותר סביב ה"נְּאֶסֶט". האוהל נבנה על מוטות, התקועים באדמה ותומכים בו על מנת שלא ייפול. הוא מחולק לשני אֶגְפִּים, המופרדים זה מזה בְּמַחֲצָה. האגף הדרומי, הממוקם בין הַמַּחֲצָה והיריעה המערבית מְשֻׁמֵּשׁ לכל הפעולות שמבצעות הנשים הַבְּדוּאִיות, כמו אֶפְיָה, כביסה, ייצור חלב, אריגה ועוד. החלק הדרומי משמש גם כמקום לגידול הילדים וכחדר שינה לכל בני הבית. באגף הצפוני נוהגים הַבְּדוּאִים לאחסן את הצאן בחורף, כדי שלא יסבול מהקרה המדברית. בתקופת הקיץ, כשהצאן רועה בחוץ, משמש האגף למגורים ואף למושב הגברים, הנקרא: "שֶׁק".
- האוהל הבדואי מותאם באופן מושלם לסביבת המדבר ולאורח החיים של הַנְּוֹדִים. שיער העזים, ממנו עשויות יריעות האוהל, מכיל שומן טבעי המאפשר לו להיות גמיש במיוחד - בקיץ מתכווצים חוטי האריג ויוצרים חֲלָלִים, המאפשרים כניסת אוויר. בחורף, במגע עם הגשם, תוֹפֵת האריג, חוטיו מתרחבים והרווחים ביניהם נסגרים ובכך מונעים חדירה של מים. חלק מהיריעות, המקיפות את האוהל, עשויות מצמר כְּבִשִּׁים. זאת, על מנת לחמם את האוהל בלילות המדבר הקרים. האוהל מותאם לסביבתו לא רק מבחינת החומרים מהם הוא עשוי - בחורף נוהגים הַבְּדוּאִים לנדוד עם אֶהְלִיָּהֶם אל מדרון מזרחי, בקרבת נחל, כדי להימנע מהרוח שעלולה להיות מסוכנת לא פחות מן הגשם. כיום, מרבית הַבְּדוּאִים עוברים ליישובי קבע, כלומר: למבנים העשויים לְבָנִים. אם כך, כדאי לכם לבקר אותם כבר עכשיו, וליהנות מהכנסת האורחים המדהימה באוהל הבדואי.

קניה

מאיזה חומרים עשויים הבתים של
בני שבט המסאי?

קניה

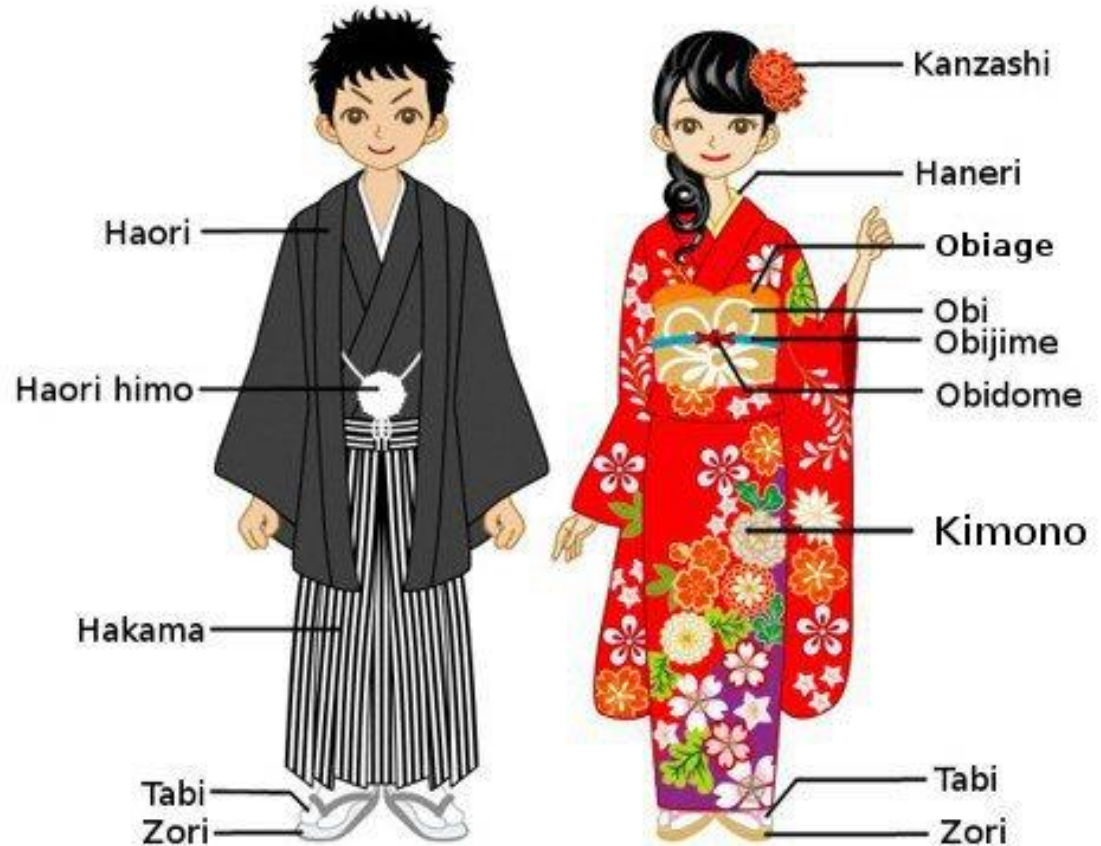

חפשו מידע בנושא שבט המסאי – מדוע
הגברים הצעירים לובשים בגדים
אדומים?

יפן

מה מיוחד בעיניך בתרבות היפנית?
מה שונה מאורח החיים שלנו?

יפן

מה מיוחד בעיניך בתרבות היפנית?
מה שונה מאורח החיים שלנו?

מתוך איפה אתם חיים מאת תמר דרייבלט גלילאו צעיר

- יפן היא ממלכת איים בצפון האוקיינוס השקט השייכת ליבשת אסיה. ברבים מהאיים הללו יש הרי געש פעילים, הגורמים לרעידות אדמה שמסכנות את חיי התושבים. ביפן אירעו מספר רעידות אדמה חזקות, שהותירו אחריהן אלפי הרוגים והרס לא יתואר. ביפן הבינו, שבכדי להפחית את ממדי האסון, עליהם לבנות בתים קלים, שיתמוטטו בקלות, אך לא יגרמו נזק לנפש או לרכוש. בתי הנייר היפנים נבנים ללא יסודות. למעשה, מדובר בבית ארעי מאוד (אפילו את האוהל שלנו אנו מצמידים בידות לקרקע). קיר אחד (או שניים) של הבית עשוי מעץ דקיק ויתר הקירות עשויים ממסגרות עץ במבוק גדולות המצופות בנייר, אותן ניתן להסיט לצדדים (כמו דלת הזזה). היפנים בונים את גג בית הנייר בשיפוע גדול, כדי לאפשר לגשם לגלוש במהירות למטה ולא לפגוע בקירות. מכיוון שלא ניתן להניח את בית הנייר ישירות על הקרקע, בונים אותו על עמודים נמוכים מעץ, בגובה של כשלוש מדרגות.
- באזורים בהם מתרחשות רעידות אדמה מעטות יחסית, נבנים הבתים היפנים מעץ. הייחוד בבתים הללו הוא, שהקירות הפנימיים עשויים נייר, וכך מתאפשרת בעצם חלוקה משתנה של הבית (חדר אחד גדול או מספר חדרים קטנים וכדומה). אהבתם את רעיון המגורים בבית מנייר? ובכן, לפני שאתם נוסעים ליפן, כדאי שתדעו, שכשנכנסים לבית יפני, בין אם הוא עשוי מעץ ובין אם הוא עשוי נייר, יש, על פי המסורת, לחלוץ נעליים.

• <http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=10208>

נקודות לדיון

במה נבדלות תרבויות של חברות שונות? במה הן דומות?

- חברות נבדלות זו מזו במשמעויות שהן נותנות לאירועים ולהתנהגויות.
- אין דפוס ייחודי של התנהגות שהוא אוניברסאלי לכל האנושות, אבל יש אירועים שמוסדו בכל החברות כגון: אירוח, נישואין, לידה, קבורה.

מדוע יש דמיון בין תרבויות?

- כי קיים דמיון במבנה הנפשי של בני אדם וקיימים מספר מצומצם של פתרונות לבעיות אנושיות משותפות.

עבר הווה עתיד

- כיצד חיים אנשי השבטים מהתמונות כיום?
- ממה בנויים הבתים? מה הם לובשים?
- מה הם אוכלים?
- מה מידת הקשר שלהם לשאר העולם?
- מה יישאר מהתרבות המקומית ומה יעלם?

מונגוליה

- אילו הבדלים אתה רואה בין שני האוהלים המונגולים?

יישובים בדואים בנגב 2013

עבר הווה עתיד

- "כיום ניתן למצוא אצל האינואיטים רכבי שלג במקום מזחלות, מכשירי טלויזיה ווידאו במקום תרבות מסורתית, אוכל מוכן במקום בשר ציד, ביגוד תרמי תעשייתי במקום פרוות, סירות מנוע במקום סירות משוטטים, רובים במקום כלי ציד מסורתיים והחשוב מכל - שטרות כסף במקום סחר חליפין."

שבט האינואיט – אלסקה 2013

עבר הווה עתיד

נקודות לדיון:

- עבר - שונות גדולה, ניתוק, בידוד
- הווה - חיבור בעזרת תשתיות תחבורה ותשתיות תקשורת מאפשר זרימת מידע, סחורות, רעיונות, אנשים
- עתיד - האם כולם יהיו אותו דבר? האם כל תרבות תשמר את המאפיינים הייחודיים לה בטקסים, לבוש, מזון, מוסיקה?

אנשים מסביב לעולם אתרים:

- <http://www.bbc.co.uk/programmes/galleries/poonhm46>
- <http://travel.nationalgeographic.com/travel/countries/kenya-photos/>
- http://www.chinaculture.org/gb/en_curiosity/2003-09/24/content_29639.htm
- <http://www.maasai-association.org/maasai.html>